

незручно, – чимало українських перекладів стоять на такому рівні, що не осоромило б нас зіставлення з найкращими зразками перекладного мистецтва в інших літературах”.

Провівши огляд основних питань теорії перекладу, ми приходимо до висновку, що взаємодія, взаємопроникнення культур як необхідна основа збагачення кожної національної культури у наші дні набуває особливого значення. У цьому процесі велику, вирішальну роль відіграють взаємопереклади з літератур народів світу – вони єднають, збагачують культуру цих народів і водночас всю світову культуру. Переклади інформують нас про автора, про зміст та художньо-образні властивості оригіналу. Але крім цієї специфічно пізнавальної функції, переклади мають ще й інші: взаємопереклади, стаючи явищем певної національної літератури, є одним з факторів її руху, передають від літератури до літератури естафету розвитку нових течій, збагачують систему образного мислення, мову, тому що перекладач не тільки пристосовує іншомовний твір до можливостей рідної мови, але й розширює можливості, в свою чергу пристосовуючи їх до можливостей оригіналу.

Ось чому у наш час дедалі посилюється інтерес до перекладу як окремої галузі художньої творчості та наукового дослідження, дедалі зростає роль перекладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Франко І. Література, її завдання і найважливі ціхи // Повне зібрання творів: В 50 т. – К., 1980. – Т. 26. – С. 5–14.
2. Файзуллаева Р. Национальный колорит и художественный перевод. – Ташкент, 1979.
3. Рильський М. Мистецтво перекладу. Статті, виступи, нотатки. – К., 1975.
4. Франко І. Повне зібрання творів: В 50 т. – К., 1976. – Т. 5.
5. Пушкин А. Полное собрание сочинений: В 10 т. – М., 1964. – Т. 7.
6. Білоус Д. І талант, і совість // Літературна Україна. – 1980. – 11 квітня.
7. Зорівчак Р. Іван Франко як перекладознавець // Теорія і практика перекладу. – 1981. – В. 5. – С. 12–25.
8. Арнольд И. Стилистика современного английского языка. – М., 1973.
9. Ажнюк М. Актуальні питання перекладу художньої літератури. – Ужгород, 1981.
10. Когтілов В. Першотвір і переклад. Роздуми і спостереження. – К., 1972.
11. Новикова М. Микола Лукаш: миф и антимиф // Дружба народов. – 1989. – № 11. – С. 264–269.
12. Лукаш М. Про переклад поеми К.В. Іванова "Нарспі" (перекладач Я.Шпорта) // Теорія і практика перекладу. – 1992. – Вип. 18. – С. 19–27.
13. Первомайский Л. Творчий будень. Статті. Спогади. Замітки // Твори: В 7 т. – К., 1986. – Т. 7.
14. Сергеева І. Про служителя десятої музи майстра перекладу М. Лукаша // Сучасність. – 1969. – № 2. – С. 67–71.
15. Кочур Г. На перекладацькі теми // Дніпро. – 1965. – № 6. – С. 128–136.

Лариса Сологуб

ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНОЇ ПОБУДОВИ РЕМАРОК АНГЛОМОВНИХ П'ЕС ХХ СТОЛІТТЯ

Об'єктом нашого дослідження є 2 види ремарок – інтродукційні авторські ремарки (ІАР) і вставні ремарки (ВР) – у п'есах англійських і американських драматургів ХХ століття: Джона Ардена, Брендена Бієна, Арнольда Вескера, Шона О'Кейсі, Артура Міллера, Карсона МакКалпєрса, Едварда Олбі, Гарольда Пінгера, Торнтон Уайлдєра, Теннєссі Уїльямса, Бєрнарда Шоу, загальною кількістю 1033 сторінок.

Як відомо, міміка, фізичні дії та переміщення дійової особи, інтер'єр і пейзаж у тексті не відтворюєтьєся через діалог або підпорядкований йому монолог – усе це фіксуєтьєся за допомогою авторського монолога, що виступає у п'єсах у вигляді ремарок [1].

Ремарка (фр. Remarque – примітка) – це авторське пояснення у драматичному творі стосовно умов та часу дії, зовнішнього вигляду та поведінки дійових осіб тощо [6, 434]. У драматичних творах у ремарках даєтьєся характеристика комунікативного процесу з точки зору супровідних вербальному спілкуванню вторинних семіотичних комунікативних систем – паралінгвістики і семіотики [5, 4].

Ремарки поділяють за функцією [1, 94], місцем розташування [3, 8], синтаксичною природою [3, 9]. Зміст ремарки, її конкретне мовне оформлення та обсяг визначаються змістом твору чи його частини (дії, яви), обумовлюються естетичними переконаннями і поглядами автора.

Література ХХ століття розвивається у двох напрямках: реалістичному і модерністському. Для реалізму ХХ століття характерне поєднання в одному творі різних часових планів, дотримання місця і часу дії, глибоке занурення у психологію сучасника і обставини, які його формують, наголошення на індивідуальній особистості, показ драматизму життя людини. Реалістична драма – це драма "канонічна, традиційна, ортодоксальна" [2, 4].

Основними ознаками модернізму є увага до внутрішніх проблем людини, зображення людських почуттів, переживань, головним чином, почуття стурбованості, страху, осмислення загальних тенденцій духовного буття, ірраціоналізм. Модерністська драма – це драма "антиканонічна, експериментальна, парадоксальна" [2, 4].

За синтаксичними особливостями ремарки поділяються на структурно подібні (1) і структурно відмінні (2) від авторської мови прозових творів. Ремарки першої групи можна назвати самостійними, оскільки синтаксично вони не залежать від діалогічного оточення. До таких ремарок відносяться ІАР.

Як відомо, ІАР – це ремарка, яка передує дії всього драматичного твору або його частини – акту чи сцени. У смисловому плані ІАР репрезентує більш чи менш розгорнуту локально-темпоральну інформацію, а також портретні описи персонажів на сцені. Ця інформація може становити як одне-два речення-номінанти, так і масив у кількості слів.

Усі ІАР поділяються на обставинні, персонажні і часові блоки, які мають одно- чи багатоступеневу будову [4, 112]. Вираження часу становить від одного до трьох ступенів.

Наприклад: *the present* [11, 93]
after dinner – night – January [12, 19].

Просторова (обстановочна) сфера є багатоступеневою.

Наприклад: *front porch – Meighan's residence – Blue Mountain – Mississippi* [11, 19].

Структура обставинної частини репрезентується номінативними (неповними) реченнями, а це означає, що в них відсутнє дієслово просторового значення, яке виконує важливі функції у системі просторово-орієнтуючих індикаторів обставинного опису.

Наприклад: *A basement room. Two beds, flat against the back wall. A serving hatch, closed, between the beds. A door to the kitchen and lavatory, left. A door to a passage, right* [11, 111].

Щодо персонажних характеристик, то вони багатоаспектні. При зображенні персонажів автори виділяють вік, зріст, будову тіла, одяг, характер. У деяких персонажних блоках драматурги зображують лише вік і зовнішність.

Наприклад: *Jake Meighan, a fat man of sixty* [11, 175].

У цій ІАР наявне: ім'я – будова тіла – вік. В інших подаються більш розгорнуті характеристики персонажу.

Наприклад: *He (Mulligan) is but half dressed, in blue shirt, bright checked, baggy plus – fours and colored – top stockings. He is a young man of twenty – four – or – five; tall but not thin. His hair is almost blond, and he wears it brushed back from his forehead, which is too high for the rather stolid face, giving him, at times, the look of clown having a holiday. His upper lip has a close – cropped moustache. He is a constitutionally frightened chap, never able to take the gayer needs of life in his stride – though he would be glad to do it, if he could; but he can never become convalescent the futile sense of sin. His clean – shaven face shows a very worried look* [11, 93].

У цій ІАР наявні такі характеристики: вік – зріст – будова тіла – зовнішність – одяг – характер. В залежності від синтаксичної природи та їх формальних ознак ІАР досліджуваних нами драм представлені такими видами речень:

- 1) Неповними (номінативними) реченнями. **Наприклад:** *In the fireplace, a gas stove. On the table a bell button and a telephone* [11, 125];
- 2) Повними реченнями. **Наприклад:** *Nine new conscripts enter. They are subdued, uncertain, tumbling* [10, 132];

3) Ускладненими реченнями. Це речення, ускладнені дієприкметниками, дієприкметниковими зворотами, словосполученнями, однорідними членами.

Наприклад: *He stops reading, cleans his glasses, then resumes reading* [11, 19];

4) складними (складнопідрядними і складносурядними) реченнями:

Наприклад: *What was once a trim and lightly muscled body, while that who asleep has begun to go to fat; and while he is no longer handsome, it is evident that he once was* [11, 19]. *Philip descends the staircase, slowly, and stands looking at Paris, who is asleep on the sofa* [11, 125]

Нами досліджено 23 ІАР. Результати представлено у таблиці

Таблиця № 1.

Види речень	Реалістична драма	Модерністська драма
Неповні речення	20	59
Повні речення	87	91
Ускладнені речення	100	25
Складні речення	84	23

Як ми бачимо із наведеної таблиці, в побудові ІАР як реалістичної, так і модерністської драми присутні усі види речень (неповні, повні, ускладнені, складні), але у їх кількісному відношенні наявні значні розходження. Кількість повних речень майже однакова: 87:91. У той же час, якщо в реалістичній драмі переважають ускладнені і складні речення (ускладнених у 4 рази, а складних у 3 рази більше, ніж у модерністській драмі), то у модерністів переважають неповні речення (у 3 рази більше, ніж у реалістів). Це пояснюється особливостями творчого методу драматургів: реалісти прагнуть передати світ у всіх його вимірах і зв'язках за допомогою ускладнених і складних речень, тоді як модерністи за допомогою номінативних речень зображають незв'язний, звужений світ, в якому відчувається тривога і розгубленість.

Вставні ремарки (ВР), вклинюючись в мову персонажів, подають всі необхідні, з точки зору автора, пояснення до діалога таким чином, щоб не загубилась основна думка оповідної структури. За законами жанру зміст ремарок повинен бути виражений коротко і зрозуміло. Вони можуть передавати раптову зміну ситуації спілкування, посилювати акти мовлення попередніх реплік, здійснювати структурно-семантичну взаємодію з наступними репліками, конкретизувати багатозначність цих реплік, що забезпечує логічний зв'язок тексту. Вставні ремарки мають характер парентез: вони вклинюються в основний текст п'єси, розвиваючи його і даючи додаткову інформацію про персонажів і умови дії п'єси. За розмірами ВР відрізняються від ІАР: інформація у реальному плані передається як одним чи декількома словами, так і окремими реченнями

Наприклад: *Warder Regan (Grimmin): Grimmin, there you are* [11, 86].

Flora (startled): Oh! (She nervously fingers the purse). Well, now, don't you go and be getting any – funny ideas [10, 184]. *Hector. Just so. We are members one of another. (He throws himself carelessly on the sofa). I tell you I have often thought of this killing of human vermin* [12, 173].

За закономірностями побудови ВР дослідники поділяють їх на різні типи. А. Стриженко у своїх дослідженнях робить морфолого-синтаксичний аналіз ремарок і виділяє типи: прислівник, прийменниково-іменникова група, прикметник, іменник, дієслово в особовій формі, дієприкметник теперішнього часу, дієприкметник минулого часу, дієприкметниковий зворот, інфінітивна група, підрядне речення, просте речення, складне речення, група речень [5, 15].

Ми дослідили 1542 ВР і розподілили їх на такі групи (за основу ми взяли класифікацію А.А. Стриженко, але розширили її за рахунок поділу груп частин мови на певні підгрупи): прислівник, прислівник з ускладненнями, дієслово, дієслово і фраза, дієприкметник, прикметник з ускладненнями, прийменник, прийменник з ускладненнями, фраза, речення.

Частотність вживання різних типів ВР, отримана в результаті наших досліджень подано в таблиці 2.

Як бачимо із наведеної таблиці, у ВР як реалістичної, так і модерністської драми присутні усі зазначені вище типи: прислівник, дієслово, дієприкметник, прикметник, прийменник, фраза, речення. ВР у вигляді прислівників, дієслів, дієприкметників теперішнього часу, речень майже однакова кількість. Якщо взяти до уваги підгрупи, то тут ми спостерігаємо певні відмінності:

зокрема ВР модерністської драми прислівник+підрядне речення – відсутня, тоді як у реалістичній драмі ми нараховуємо 4 таких типи. В реалістичній драмі досить часто зустрічаються дієприкметники минулого часу, тоді як у модерністській драмі їх кількість значно менша (45:18). Щодо прикметника, то в модерністській драмі його значно більше по відношенню до реалістичної (18:6).

Прийменникових ВР у реалістичній драмі у два рази більше, ніж у модерністській.

ВР у вигляді фрази присутні лише у реалістичній драмі: у наших дослідженнях ми виявили 4 випадки, тоді як в модерністів ми зовсім не бачимо таких явищ. Це пояснюється особливостями творчого напрямку, до якого належать певний письменник.

Таким чином, як показує наше дослідження, будова ІАР і ВР реалістичної та модерністської драми відрізняється. Ця різниця викликана належністю драматургів до того чи іншого творчого напрямку. Якщо реалісти показують оточуючий світ і світ людини у комплексі логіко-сміслових зв'язків, і на рівні тексту це виявляється у вигляді ІАР ускладнених і складних речень, більшої частини ВР у формі прислівника, дієприкметника, фрази, то модерністи показують нелогічний, ірраціональний світ, і це виявляється у меншому обсязі ремарок, значної кількості ІАР, побудованих у формі неповних речень, перевазі ВР прикметникової групи, відсутності деяких синтаксичних видів ВР (прислівник і підрядне речення, прийменник і прислівник, фраза).

Таблиця 2

Частотність вживання різних типів ВР

Групи ВР	Підгрупи ВР	Реалістична драма	Модерністська драма
Прислівник	Прислівник	138	100
	Прислівник + фраза	9	13
	Прислівник and фраза	3	10
	Прийменник + прислівник	2	3
	Фраза + прислівник	1	0
	Прислівник + підрядне речення	4	0
	Прислівник + прислівник	6	3
Дієслово	Дієслово	14	15
	Дієслово + фраза	23	3
Дієприкметник теперішнього часу	Дієприкметник теперішнього часу	100	115
	Дієприкметник теперішнього часу + дієприкметник минулого часу	6	14
	Дієприкметник теперішнього часу + фраза	141	150
	Дієприкметник теперішнього часу + підрядне речення	4	3
	Дієприкметник теперішнього часу + інфінітив	10	5
Дієприкметник минулого часу	Дієприкметник минулого часу	45	18
	Дієприкметник минулого часу + прийменник + іменник	5	0
	Дієприкметник минулого часу + фраза	7	0
Прикметник	Прикметник	6	18
	Прикметник + прикметник	2	6
	Прикметник + фраза	5	10
Прийменник	Прийменник	5	2

Групи ВР	Підгрупи ВР	Реалістична драма	Модерністська драма
	Прийменник + іменник	67	38
	Прийменник + прислівник	3	0
	Прийменник + прикметник + іменник	20	5
	Прийменник + підрядне речення	4	0
Фраза	Фраза	3	0
Речення	Просте речення	121	110
	Підрядне речення	14	8
	Група речень	26	21

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранник Д.К., Гай Г.М. Драматичний діалог. – К., 1961.
2. Комарова В.И. Принципы и содержание лингвистического анализа обстановочной ремарки как компонента драматического произведения: Автореф. дис ... канд. филол. наук. – М., 1973.
3. Мізецька В.Я. Інтродукційна авторська ремарка в англійському драматичному творі // Іноземна філологія. – 1990. – № 97.
4. Стриженко А.А. Взаимодействие авторской речи и речи персонажей в современной драматургии (на материале английского языка): Автореф. дис ... канд. филол. наук. – М., 1972.
5. Шувалова Л.А. Стилистико-грамматические особенности сценических ремарок: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 1969.
6. Arden J. The Waters of Babylon. Live Like Pigs. The Happy Haven. London. – 1976.
7. Miller A. A View from the Bridge. All My Sons. London. – 1991.
8. Modern American Plays. – Л., 1981.
9. Plays of the Modern Theatre. – Л., 1971.
10. Shaw B. Four Plays. – М., 1952.
11. Гром'як Р.Т., Ковалів Ю.І. Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997.

Наталія Черкас

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ УГРУПОВАННЯ СЛІВ,
ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З БІБЛІЙНИМИ МОТИВАМИ, У РОМАНАХ
Ф. О'КОННОР "МУДРА КРОВ" ТА "НЕСАМОВІТІ ВИХОДЯТЬ ПЕРЕМОЖЦЯМИ"**

Романи Ф. О'Коннор "Мудра кров" та "Несамовіті виходять переможцями" об'єднує тема релігії. Вони являють собою сатиру на фанатичне сприйняття Біблії. Чудово знаючи постулати Божого Закону, головні персонажі творів хибно трактували їх. Протагоністи обох романів змальовані як негативні характери. За словами Я. Ельсберга, "сатирик, змальовуючи негативний образ, викликає в читача уяву про позитивний образ, про ідеал". [7, 348] Сатиричному персонажу властиві духовна обмеженість, нерухомість, нездатність до широкого та багатостороннього розвитку [7, 221]. Ф. О'Коннор створила образи односторонньо розвинутих фанатиків – Хейзела Моутса у романі "Мудра кров" та Мейсона і Френсіса Тарвотерів у романі "Несамовіті виходять переможцями", довівши, що саме знання положень Християнського вчення, яке розходиться з вчинками у повсякденному житті, робить людей духовно обмеженими прибічниками свого уявного покликання, своєї надуманої місії.

У змалюванні цих образів та відображенні ідеї твору велику роль відіграє вживання відповідних лексико-семантичних угруповань слів – груп та полів.

Під лексико-семантичним полем (далі ЛСП) у лінгвістиці розуміється сукупність слів різних частин мови, об'єднаних спільністю вираження одного поняття, яке служить основою інтеграції слів у поле (З.Н. Вердієва, Л. Вайсгербер, Ю.О. Карпенко, Ш. Баллі). Слово може виражати поняття і співвідноситися із ним опосередковано через субординативні компоненти своєї змістової структури. Ядро поля утворюють словесні знаки, у змістовій структурі яких домінуючу позицію займає ознака, співпадаюча з поняттям, котре інтегрує поле. Словесні знаки, які володіють цією ознакою в субординаційній позиції, відносяться до периферії поля. У зв'язку з тим, що структура більшості лексичних одиниць складається з досить великої